ISSN 0333-0362
NR. 3 - 2001
42. ÅRGANG
kr. 50.-

SPRÅKLIG SAMLING

Tidsskrift for aktuelle språkspørsmål

Kan e kjøre me DU?

*

Er bokmål også talemål?

*

Er valgfrie former et gode?

Utgitt av Landslaget for språklig samling

SPRÅKLIG SAMLING

Ansvarlig redaktør: Arne Torp
E-post-adresse: arne.torp@inl.uio.no

Bladpengar: kr 150,– pr. år

Adressa til laget og bladet:

Postboks 636 Sentrum, 0106 OSLO
Postgiro 0803 5163787
Heimeside: http://home.no.net/lss/

Utgitt av:
LANDSLAGET FOR SPRÅKLIG SAMLING

Leiar: Pål Styrk Hansen
Tanumveien 89 E
1312 SLEPENDEN

Medlemspengar (inkluderer bladpengar):
kr 200,– pr. år
for skoleelevar, studentar og pensjonistar:
kr 100,– pr. år

Redaksjonelt

Så er det snart tid for landsmøte igjen, og denne gangen venter vi storinnrykk på møtet, for i år har vi lagt møtet til 25. november, som er dagen etter avslutninga på Blindern av *MONS 9 – Det niende møtet om norsk språk* – som i likhet med vårt landsmøte er en toårig begivenhet som bruker å foregå i november. Vi håper derfor mange LSS-medlemmer fra andre deler av landet benytter denne anledningen til å slå to fluer i ett smekk – både MONS og LSS-landsmøte i samme rennet.

I forrige nummer varsla vi at det skulle bli mer stoff om talemål, og denne gangen har vi gleden av å presentere sammendrag av et hovedfagsarbeid som er skrevet ved Høgskolen i Agder og som dessuten dreier seg om talemål på Agder (ja, det heter tradisjonelt faktisk *på* Agder!). Det er Elin Broberg fra Tromøya ved Arendal (eller *i* Arendal, for å være i samsvar med den nyeste kommuneinndelinga) som har skrevet om den eneste dialektale nyutviklinga jeg kjenner til, som ser ut til å begrense seg til ett bestemt fylke, men der den til gjengjeld ser ut til etter hvert å kunne legge under seg hele fylket. De som er kjent med talemålet i Aust-Agder, har nok forlengst gjetta hvilket fenomen det dreier seg om, og de som ikke kjenner distriktet, har sannsynligvis en liten overraskelse i vente, for her er det virkelig snakk om ei nyutvikling som ikke har opphav i noen storbydialekt, som diverse andre språklige "utskeielser", men som tvertimot ser ut til å ha oppstått i ganske små språksamfunn.

Derimot er det nettopp talemålet i hovedstaden som skaper problemer for Ellen Skolseg når hun prøver å finne ut hva termen *bokmål* skal bety når den av og til og faktisk ikke så reint sjelden brukes også om talemål. Hun er så visst ikke aleine om å være i tvil om hva en skal kalle "Norges mest framgangsrike dialekt", for å sette enda et navn på det talemålet som i alle fall på Østlandet ser ut til å kunne bli nærmest enerådende om en generasjon eller to.

For et par år siden kom det ut ei bok som bl.a. problematiserte valgfriheten innafor skriftnormalene våre, en valgfrihet som for øvrig snart vil kunne bli betydelig innskrenka, dersom også nynorskseksjonen i Språkrådet gjør som Departementet vil, nemlig avskaffer sideformene. Ruth Vatvedt Fjeld vurderer denne boka, men innledningsvis gir hun også oss gamle tørrpinner (*furuer*?) sjansen til å lære noe nytt – eller kanskje det ikke er så nytt når det kommer til stykket? Det er i alle fall et faktum at de norrøne skaldene godt kunne finne på å kalle ei kvinne for "bauga tholl" dvs. *ringenes furu.* Men det var visstnok ei rosende omskriving den gangen, noe *furu* i tekstmeldinger altså ikke er…

Da vil redaktøren ønske alle god lesning og forhåpentligvis riktig mange vel møtt til landsmøte i Oslo 25. november.

Styret i LSS 2000-2001

Sentralstyret
Pål Styrk Hansen, leder
Arne Torp, nestleder
Ivar Hundvin, sekretær
Eric Papazian, kasserer
Thomas Hoel, varamedlem
Harald Støren, styremedlem
Ellen Skolseg, styremedlem
Helge Gundersen, varamedlem
André Stryger,varamedlem
Elsa Kristiansen, varamedlem

Landsstyret
Magne Aksnes
Gulbrand Alhaug
Rolf Theil Endresen
Arne Kjell Foldvik
Ernst Håkon Jahr
Svein Lie
Åshild Rykkja
Helge Sandøy
Knut Western
Jon Vidar

Varamedlemmer til landsstyret
Einar Flydal
Johs. Fosså
Anne-Ma Grønlie
Øyvind Gulliksen
Reidun Guldal
Eskil Hanssen
Helge Omdal
Geirr Wiggen

Redaktør: Arne Torp
Revisor: Johs. Fosså
LSS sine medlemmer og varamedlemmer i Norsk språkråd:
Arne Torp (bokmål)
Ellen Skolseg (vara)
Lars S. Vikør (nynorsk)
Rolf Theil Endresen (vara)

Elin Broberg:

"Kan e kjøre me DU?"

Om kasusammenfall i 2. person entall av personlig pronomen i Aust-Agder

INNLEDNING

I store deler av Aust-Agder er vi nå vitne til en språklig endring som består i at en ikke lenger skiller mellom subjektsformen og objektsformen i 2. person entall av personlig pronomen. Her er det blitt vanlig å benytte subjektsformen *du* også som objektsform. DU blir nå brukt i sammenhenger der en tidligere sa */de/, /dæ/* eller */deg/*, og setninger som *"kan e kjøre me* DU*?"*, *"ska mi gå jem te DU?"* og *"det va koselig å snakke me DU"* kan en stadig høre i dette området. (Skrivemåten DU refererer til sammenfallet av subjekts- og objektsformen i 2. person entall.)

Språktrekket vekker mye oppsikt i og utenfor området. Mange har sterke meninger om og holdninger til formen. Negative utsagn av typen at folk som bruker trekket, "ikke kan grammatikk" og at de er "håpløse" og ikke like intelligente som folk med den tradisjonelle pronomenformen, er vanlige. I avisene har det blitt skrevet leserinnlegg om språktrekket. Her rapporteres det om sinte fedre og fortvilte mødre som ikke kan forstå hva som er gått galt siden barna skulle begynne å snakke slik. En av skribentene kunne meddele at "faren, som var fra Østlandet, ble helt rasende når vi sa "skal vi gå hjem til du"!" Mange lurer på hvor språktrekket kommer fra og hvem "smittebærerne" er, og de undrer seg over om dette er noe som kommer til å gi seg, eller om utviklingen vil fortsette i denne "gale" retningen.

Siden jeg selv er fra området jeg har undersøkt, har jeg et visst innblikk i språksituasjonen der. Språktrekket får som nevnt mye oppmerksomhet i området, og mange lurer på hvorfor folk bruker formen. Kan en ikke bøye pronomen lenger? En informant fra Harstad mener det er "rart vi ikke bøyer som vanlige folk". Fra min egen gymnastid i Arendal vet jeg at dette er et trekk en helst unnlot å bruke om en ikke skulle bli stemplet som lite begavet. Holdningene er sterke mot dette språktrekket.

Mange andre pronomener har bare én form; f.eks. *dere* på bokmål og *dei* på nynorsk. Sammenfall av bøyningskategorier i pronomen er ikke nytt i norsk språk. Det kan derfor synes merkelig at nettopp dette sammenfallet skulle kvalifisere for mer rettelser i skolene og mer motstand i befolkningen generelt. Hva er det egentlig som er så ille med DU? Hvorfor blir ikke formen vurdert på linje med andre pronomenformer? Spørsmålene er mange omkring bruk av DU-formen.

Når jeg valgte dette som emne for min hovedfagsopppgave i nordisk språk, var det med bakgrunn i et ønske om bl.a. å gi svar på spørsmål som folk i området stadig stiller seg. Ingen har tidligere foretatt noen egentlig undersøkelse av språktrekket, og professor Gjert Kristoffersen, som har ytret seg om emnet, sier i en artikkel at "gode og avgjørende data synes å mangle" (Kristoffersen 1997:78: "Det va'kje no vanskeli å snakke me du" I Bondevik, Jarle & fl. (red.) *Festskrift til Egil Pettersen* Bergen : 1997:72-90).

I hovedfagsoppgaven valgte jeg derfor å se nærmere på dette språktrekket. Jeg tok sikte på å belyse trekket fra ulike ståsteder. Det innebærer at jeg ville finne svar på følgende spørsmål:

1) Hvor finnes DU-formen nå?
2) Hvor utbredt er DU-formen i ulike geografiske områder?
3) Hvor gammel er DU-formen?
4) Hvor oppstod DU-formen?
5) Hvor utbredt er DU-formen i ulike syntaktiske funksjoner?
6) Hvordan er folks holdninger til DU-formen?

For å belyse denne problemstillingen brukte jeg spørreskjema. Spørsmålene var sammensatt slik at de samlet sett skulle kunne gi svar på problemstillingen. I alt 10 skoler var med i undersøkelsen. Disse representerer stedene Lillesand, Grimstad, Arendal, Hisøy, Moland, Tvedestrand, Risør, Birkeland, Froland og Åmli. Totalt deltok 188 informanter i undersøkelsen. Elevene var 15 år og gikk i 9. klasse på ungdomsskolen da undersøkelsen ble gjort.

RESULTATER

1) Hvor finnes DU-formen nå?

Såvidt jeg har kunnet fastslå, finnes DU-formen hovedsakelig i Aust-Agder, men den har også blitt rapportert fra Snartemo i Hægebostad kommune i Vest-Agder. I Sogn og i Nordland har andre språkforskere rapportert om forekomster. Dessuten kan DU-formen se ut til å ha fått innpass i Telemark. Her rapporterer lærere at grunnskolebarn fra Felle har tatt opp trekket. Dette stedet ligger nokså nær grensa til Aust-Agder.

2) Hvor utbredt er DU-formen i de ulike geografiske områdene?

Det er naturligvis vanskelig å si noe nøyaktig eller sikkert om *hvor utbredt* formen er i de ulike områdene i Aust-Agder. Men gjennom spørreskjemaundersøkelsen og samtaler med folk har jeg funnet ut at Tvedestrand, Moland,

Hisøy og Froland er blant de stedene som ser ut til å ha høyest utbredelse av formen. Her er antall unge DU-brukere oppe i 85,5 %. I kystbyene Arendal og Grimstad er formen godt kjent. Antall DU-brukere ligger her på mellom 60 og 70 %. Lillesand, Birkeland, Åmli og Risør kommer i kategorien hvor formen er middels utbredt (40-60 %). Formen finnes altså blant ungdom i store deler av Aust-Agder, men kjerneområdet er nok Tvedestrand/Froland. Minst utbredelse finner vi i Birkeland/Lillesand i vest, i Åmli i innlandet og i Risør i øst. I Setesdalen ser det ut til at fenomenet (foreløpig!) ikke har fått innpass.

Dette vises på på kartet nedenfor, der DU-området er avgrenset med en svart strek. De mørke områdene innenfor streken refererer til en middels bruk av den "nye" pronomenformen. Det noe lysere området refererer til en stor bruk av DU-formen, mens det lyseste feltet representerer kjerneområdet, dvs. sentrum eller tyngdepunktet for bruk av det nye språktrekket.

3) Hvor gammel er DU-formen?

Det er ikke mulig å angi noe nøyaktig startpunkt for bruk av DU-formen. Ved talespråksendringer dreier det seg ikke om brå og plutselige vendinger, men om gradvise prosesser. Dessuten er materialet som finnes for å si noe om formens alder, for en stor del av muntlig karakter. I arbeidet med slike språktrekk må en for en stor del støtte seg til informasjon fra folk i området. Ut fra mine opplysninger ser det da ut til at formen neppe finnes hos mennesker som er eldre enn drøyt 60 år i dag. Formen (DU) ser altså ikke ut til å være eldre enn dette. I de områdene hvor DU-formen ikke ble så hyppig rapportert, var det vanlig at informantene svarte at de hadde fått formen nylig. Når vi samordner utsagnene, ser det ut til at formen kan være ca. 40 år i Arendal. Noe yngre, dvs. 20-30 år, ser den ut til å være i Grimstad og Lillesand. Risør i øst og Birkeland i vest har antagelig bare hatt uttrykksmåten i 15-20 år.

Resultatene av undersøkelsen gir også uttrykk for en annen tendens. Det ser nemlig ut til at formen er hyppigere i bruk der den synes eldst, mens den er mindre i bruk på de stedene der den er forholdsvis ny. Dette viser også at språkendringer trenger tid på seg før de får fullstendig innpass i språket i et større område.

4) Hvor oppstod DU-formen?

Når det gjelder spørsmålet om hvor formen oppstod, peker resultatene i denne undersøkelsen i retning av Tvedestrand. En del eldre mennesker fra Tvedestrand kan bekrefte at formen var i bruk da de var unge, noe som tyder på at DU-formen dukket opp svært tidlig i Tvedestrand. Det at nettopp dette området har mange voksne DU-brukere i dag, kan også underbygge påstanden om det tidligere ladestedet Tvedestrand som novasjonssentrum, dvs. det stedet der språktrekket først oppstod. Tvedestrands-distriktet er ellers det området som samlet har flest DU-brukere. Også dette tyder på at formen er godt forankret der.

5) Hvor utbredt er DU-formen i ulike syntaktiske funksjoner?

I undersøkelsen ønsket jeg også å finne svar på hvordan DU-formen fordelte seg på ulike syntaktiske funksjoner, dvs. i hvilke posisjoner i setningen formen var hyppigst i bruk. Jeg undersøkte den grammatiske utbredelsen til DU-formen i de såkalte avhengige funksjonene, dvs. funksjonene direkte objekt, indirekte objekt, preposisjonsobjekt (eller adverbial) og predikativ. Denne delen av undersøkelsen ble kun utført ved fire av de ti skolene som ellers er med i undersøkelsen, nemlig i Arendal, Grimstad, Lillesand og Åmli.

Resultatene viser at DU-formen brukes i alle de avhengige posisjonene. Det er altså vanlig å benytte en DU-form som direkte objekt, "e så DU i byen i går", i indirekte objekt, "e fortalte DU vel om festen?", i preposisjonsobjekt, "e kan kjøpe den av DU" og i predikativ, "er like høy som DU". Men utbredelsen er noe ulik i de forskjellige funksjonene. Dette kommer fram av figuren på neste side.

Her ser vi at indirekte objekt har minst bruk av DU-formen, mens predikativ har en markert høyere andel enn de øvrige syntaktiske funksjonene. Årsakene til nettopp denne fordelingen kan en bare spekulere i, men det er ikke overraskende at nettopp predikativ har den høyeste an-

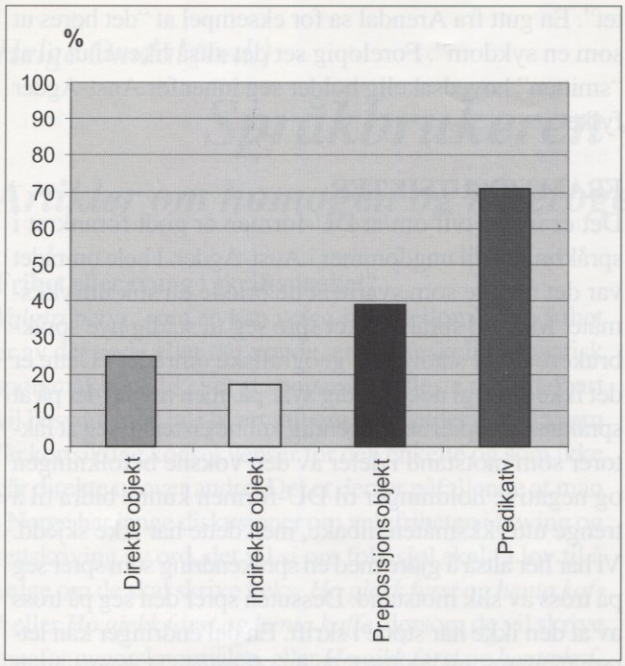

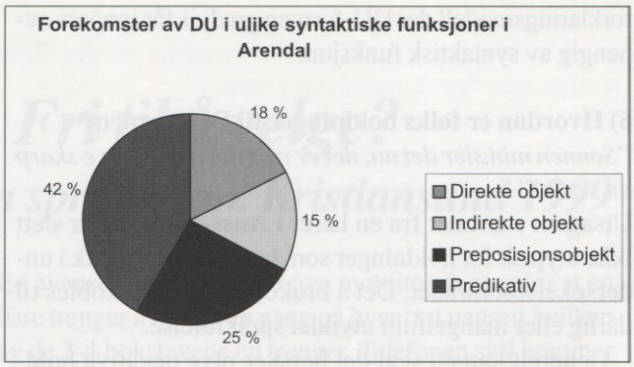

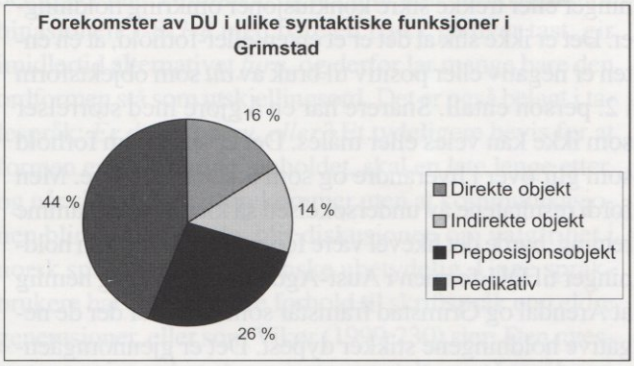

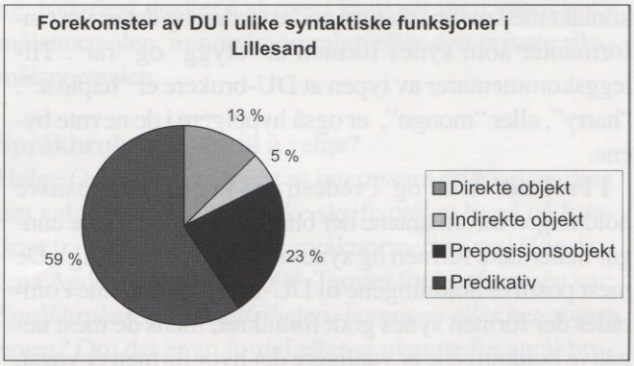

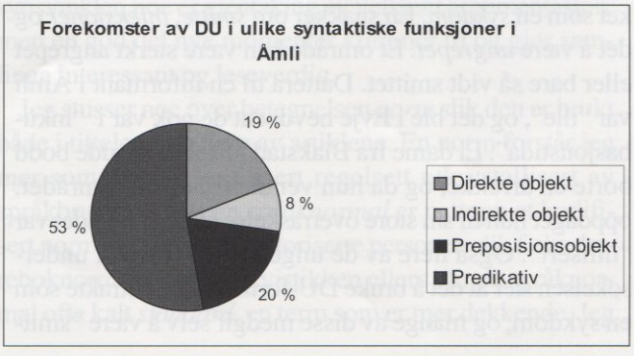

delen. Dette er en posisjon der det i en del tilfeller er vanlig å benytte en subjektsform, og siden DU-formen er lydlig lik subjektsformen *du*, er dette altså et resultat en kunne vente seg.

Figuren ovenfor viser hvordan DU-formen fordeler seg grammatisk, men den sier ikke noe om hvordan fordelingen er i de ulike geografiske områdene. Til dette formålet gir "kakediagrammer" bedre oversikt. Til høyre er det slik at hele "kaka" viser den totale DU-bruken, og ett "stykke" (dvs. en syntaktisk funksjon) viser hvor stor andel nettopp denne syntaktiske funksjonen har av hele DU-bruken, av hele "kaka". På denne måten blir det tydeligere i hvilke syntaktiske funksjoner DU-formen er vanligst og i hvilke den ikke er så vanlig.

Vi ser at alle de undersøkte stedene har innbyrdes den samme fordelingen av DU i ulike syntaktiske funksjoner. Dette er en interessant observasjon, fordi den kan bidra til å si noe om hvordan en språklig endring går for seg. Det kan se ut til at formen først har fått innpass der den har høyest bruksfrekvens, mens den senest har fått innpass der den ikke er så utbredt grammatisk sett. DU-formens "livsløp" ser da ut til å ha begynt i predikativ stilling for så å ha gått videre til preposisjonsobjekt og direkte objekt og senest til indirekte objekt. Dette mener jeg gjenspeiler en tanke om at språkendringer ikke skjer "over natta" eller på et bestemt tidspunkt, og at de heller ikke skjer samtidig i alle syntaktiske funksjoner. Jeg mener dette er et eksempel på at språklige endringer er gradvise og flytende overganger. Trinn-for-trinn-teorien som tidligere har vært brukt til å forklare språklig endring (f. eks. hvordan *p, t, k* gradvis (igjen!) er i ferd med å ta over for *b, d, g* på den såkalte bløde kyststribe) kunne utvides til å bli en

forklaringsmodell der DU-formen gradvis får innpass avhengig av syntaktisk funksjon.

6) Hvordan er folks holdninger til DU-formen?

"Sønnen min sier det au, det er rart det der – han e skarp au se du!"

Utsagnet stammer fra en lærer i Aust-Agder og er slett ikke utypisk for holdninger som kommer til uttrykk i undersøkelsesområdet. Det å bruke DU-formen kobles til dårlig eller mangelfullt utviklet språkfølelse.

Generelt kan en si at det hersker mye negative holdninger til formen. Både blant voksne og unge språkbrukere er negative kommentarer omkring formen vanlig. Det er naturligvis vanskelig å tillegge folk bestemte holdninger eller trekke sikre konklusjoner omkring holdninger. Det er ikke slik at det er et enten-eller-forhold, at en enten er negativ eller positiv til bruk av *du* som objektsform i 2. person entall. Snarere har en å gjøre med størrelser som ikke kan veies eller måles. Det er snakk om forhold som glir over i hverandre og som ikke er entydige. Men fordi resultatene av undersøkelsen så klart peker i samme retning, burde det likevel være forsvarlig å si noe om holdninger til DU-formen i Aust-Agder. Det viser seg nemlig at Arendal og Grimstad framstår som områder der de negative holdningene stikker dypest. Det er gjennomgående folk i disse to kystbyene som viser de sterkeste holdningene mot DU-formen. Her opplever flest elever å bli rettet på hvis de for eksempel sier "kan e låne den a DU?". Her er det også flest elever som unngår uttrykksmåten i kontakt med mennesker fra andre steder, og det er flest informanter som synes formen er 'stygg' og 'rar'. Tilleggskommentarer av typen at DU-brukere er "håpløse", "harry", eller "mongo", er også hyppigere i de nevnte byene.

I Froland, Åmli og Tvedestrand finnes mer positive holdninger. Informantene her blir sjelden rettet på; de unngår heller ikke formen og synes selv den er 'naturlig'. De mest positive holdningene til DU-formen er å finne i områder der formen synes godt forankret, mens de mest negative holdningene er vanligere der hvor formen er yngst.

SYKDOMSTERMINOLOGI

Ellers er det verdt å legge merke til at det i hele området som ble undersøkt, er vanlig å omtale det nye språktrekket som en *sykdom*. En snakker om *smitte*, *infeksjoner* og det å være *angrepet*. Et område kan være sterkt angrepet eller bare så vidt smittet. Dattera til en informant i Åmli var "ille", og det ble i Evje hevdet at de nok var i "inkubasjonstida". Ei dame fra Blakstad i Froland hadde bodd borte en årrekke, og da hun vendte tilbake til området, oppdaget hun til sin store overraskelse at hele området var "infisert". Også flere av de unge informantene i undersøkelsen sier at det å bruke DU-formen, er å betrakte som en sykdom, og mange av disse medgir selv å være "smittet". En gutt fra Arendal sa for eksempel at "det høres ut som en sykdom". Foreløpig ser det altså likevel ut til at "smitten" hovedsakelig holder seg innenfor Aust-Agder fylke.

FRAMTIDSUTSIKTER

Det er ingen tvil om at DU-formen er godt forankret i språkbruken til ungdommer i Aust-Agder. I hele området var det mange som svarte at de brukte en slik uttrykksmåte. Men vil språktrekket spre seg til stadig nye språkbrukere og til stadig nye geografiske områder? Dette er det ikke lett å gi noe entydig svar på, men mye tyder på at språktrekket sprer seg. Egentlig kunne en tenke seg at faktorer som motstand i deler av den voksne befolkningen og negative holdninger til DU-formen kunne bidra til å trenge uttrykksmåten tilbake, men dette har ikke skjedd. Vi har her altså å gjøre med en språkendring som sprer seg på tross av slik motstand. Dessuten sprer den seg på tross av at den ikke har støtte i skrift. En del endringer kan lettere få gjennomslag fordi de nye formene er representert i en av målformene våre, men slik er det altså ikke med DU-formen. Fortsatt må en i begge målformer skrive objektsformen i 2. person entall som *deg*.

Det at formen likevel sprer seg, kan en se på som et uttrykk for det språkforskeren Peter Trudgill har kalt *covert prestige,* og som vi kan oversette med *skjult prestisje*. En tanke om at språktrekk sprer seg på tross av sosial fordømmelse kommer til uttrykk i en slik teori. Det dreier seg om fenomen som f.eks. virker i noen ungdomsgrupper og som bidrar til spredning av nedvurderte språktrekk. En identifiserer seg ved en slik språklig handling med språkbruken til de andre medlemmene av gruppa. Språkets identitetsfunksjon har betydning i en slik sammenheng. Vi liker å være like hverandre også i språkdrakt.

Endringer som er knyttet til begrepet *skjult prestisje*, kan være eksempler på såkalt *aldersstratifisering*, eller det Trudgill kaller *age-graded change*. En slik endring inntreffer på samme stadium i generasjon etter generasjon, men den blir ikke tatt opp i voksenspråket. Dette er ikke tilfelle med DU-formen. Også voksne personer sier "det va koselig å snakke med DU", og vi kan derfor være rimelig trygge på at det dreier seg om en varig språklig endring. Det ser ut til at en i Aust-Agder er kommet ett skritt nærmere et totalt sammenfall av bøyningsformer i de personlige pronomenene.

Hvordan holdningene til DU vil komme til å bli framover, er et åpent spørsmål. Blir folk vant til bruk av DU-formen etter hvert? Det er i store deler av undersøkelsesområdet en stor andel av befolkningen som bruker trekket, og når DU etter hvert er den vanligste formen også blant voksne språkbrukere, kunne en tenke seg at motstanden ville avta og at bruken ikke ble så hyppig korrigert og motarbeidet som vi ser eksempler på i dag. Men det er likevel ikke godt å vite hvordan det vil gå med DU!

Ellen Skolseg:

Problemer med å bruke bokmål som navn på talemål

Overskrifta kan kanskje virke meningsløs for mange lesere – selvfølgelig kan ikke bokmål brukes om talemål, det er jo navn på et skriftspråk! Å drøfte dette i det hele tatt kan virke som å slå inn åpne dører. Andre vil kanskje si at bokmål helt klart er et navn på en bestemt måte å snakke på, nærmere bestemt den oslobaserte uttalen av bokmål i tv-kanalene.

Hvorfor er jeg opptatt av dette? Det er kanskje noe ideologisk begrunna, for jeg mener det er lite gunstig å bruke navnet på et skriftspråk om talemål, enda dette paradokset på mange måter ligger "innbakt" i navnet – det er et mål som snakkes som i ei bok… Men jeg er også opptatt av det fordi jeg stadig vekk opplever, både blant 'leg og lærd', at bokmål brukes om vidt forskjellige talemål. Skillet mellom skriftspråk og talemål kan også ofte bli temmelig uklart. Og da er det ikke videre hensiktsmessig å bruke termen bokmål som om alle veit hva det er snakk om.

For å ta noe av ideologien først: Det går ikke klart fram av rettskrivingsordboka hvordan bokmål skal uttales eller artikuleres – ordboka opplyser kun om ordforråd og bøyningsverk, og talemål er så mye mer enn det. Ordboka gir altså ikke retningslinjer eller regler for hvordan en talt variant av det normerte skriftspråket skal være. Ordboka tillater også ganske stort "slingringsmonn" – vi har både en snever og en vid normal. Men oppfattes alt dette som bokmål? Og hvor mye divergens fra den skrevne norma kan forekomme før talemålet ikke lenger oppfattes som bokmål? Snakker man bokmål hvis man har former som *'hu'* og *'alle bila'*, men ellers høres fullstendig sørøstnorsk ut? Er det bokmål hvis man uttaler *'bibelen'* som /bi:bærn/ – en uttale som Finn Erik Vinje mener er hinsides enhver norm og bør unngås i media? Og hvor mange regionale trekk kan man ha før talemålet ikke lenger kan betegnes som bokmål? Er det bokmål hvis talemålet i høy grad samsvarer med skriftspråkets formverk og ordforråd, mens setningstone og uttale er regional? Er skarre-r greit? Hvor mange tjukke l'er kan man ha før det ikke høres ut som bokmål lenger? Skal grensa gå mellom bruk av tjukk l for *l* og tjukk l for *rd* i skrift, som i *bord* – /bo:**l**/? En kan kanskje si at det er bokmål så lenge uttalen ikke skiller seg merkbart fra skriftspråkets ortografi, men tar en det synspunktet virkelig på alvor, vil det kunne innebære f.eks. at de snakker "riktigere" bokmål på Vestlandet der de mangler retroflekser, altså uten sammensmelting av *r* med *n, t* og *l*, som i *barn*, *bart* og *perle*, slik uttalen er i Oslo. Østnorsk trykk på førstestavelsen i ord som *banan*, oppfattes av mange som svært ustandardisert og stigmatisert, til tross for at skriftlig bokmål ikke sier noe entydig om 'korrekt' trykkplassering; jf. skrivemåter som *apotek* og *appelsin*, som begge 'skal' ha trykk på siste stavelse ifølge prestisjeuttalen. Om det oppfattes som bokmål eller ikke, trur jeg avhenger av øret som hører. De som er opptatt av standard og korrekthet, vil si at dette ikke er en del av bokmålet, mens mange som er fra andre steder i landet enn Sørøst-Norge, kanskje vil oppfatte det som bokmål, fordi trykk på førstestavelsen er så typisk østnorsk. Og dette er noe av det mest problematiske ved bruken av bokmål som talemålsterm – det at bokmål ofte oppfattes som spesifikt østnorsk og også brukes om sørøstnorske talemål som ikke faller sammen med skriftspråket, samtidig som bokmål også må kunne brukes om talemål som er basert på skriftspråket, men som ikke har sørøstnorsk uttale og intonasjon.

Først og fremst er dette med avgrensing og valg av språklige "merkelapper" et problem jeg må ta stilling til i arbeidet med ei avhandling jeg holder på med. Jeg skal arbeide med varieteter som alle er en del av sørøstnorsk talemål, og der begge de to "klassiske" varietetene i Oslo inngår – Oslo øst og Oslo vest. Jeg er dermed nødt til å forholde meg til talemål som ofte kalles bokmål og oppfattes som bokmål. Jeg må definere hva jeg oppfatter som innholdet i de forskjellige varietetene, sjøl om absolutte grenser ikke kan trekkes og heller ikke bør trekkes, og jeg er nødt til å bestemme meg for hva jeg skal velge å kalle disse varietene. Foreløpig har jeg ikke funnet ut av hva som er mest hensiktsmessig for mitt formål og gjort noe endelig valg. Det fins ikke begrep som er nøytrale eller umarkerte, og de mest vanlige benevningene fører med seg konnotasjoner som er uheldige.

Velger en å kalle talemålet som tradisjonelt har vært knytta til Oslo vest for et standardtalemål, blir sjølve navnet en bekreftelse på at det fins en standard som står over andre talemål i status. Det samme gjelder begrepet normalisert talemål, der det ligger i navnet at det eksisterer talemålsnormer man bør følge. Vi kan ikke benekte at dette talemålet har høy status og fungerer som en overnasjonal standard for mange nordmenn, men ved å kalle det standard eller norm, forsterkes dette.

Det er heller ingen god løsning å kalle det for Oslo vestvarieteten, siden en også kan finne den mange andre steder i landet. Og når det gjelder Oslo øst-varieteten, eller østkantmål, så eksisterer knapt nok tradisjonelt østkantmål på hele østkanten lenger, og alternativ som lavstatus- eller ustandardisert mål er enda mindre attraktive enn de tilsvarende alternativa for vestkantmålet. Det er heller ikke i tråd med den språklige utviklinga å begrense variete-

ten til bare østkanten eller helt enkelt å kalle den lavstatus, sia mange språktrekk sprer seg fra denne varieteten både til høystatusvarieteten og til dialekter over hele landet. Denne varieteten er altså heller ikke strengt geografisk begrensa, og den må tross alt ha en slags prestisje, sia den sprer seg ellers i landet. I dette bladet har dette talemålet vært kalt "udanna østnorsk", som et motstykke til "dannet østnorsk". Det er kjærlig ment, men det er ikke alltid at det blir oppfatta sånn av folk som ikke er innforstått med bruken.

Så hvorfor ikke bruke *bokmål*? Er ikke denne merkelappen mindre sosialt markert og mer nøytral enn de fleste andre merkelapper jeg har beskrivi ovafor? Alle språkforskere er likevel fullt klar over at de fleste merkelappene vi bruker om forskjellige talemål er upresise eller umulige å avgrense. De skandinaviske språka er gjensidig forståelige og fremdeles forskjellige språk, mens andre land har dialekter innafor landets grenser som ikke blir gjensidig forstått. Dette viser tydelig at det ikke er språklige kriterier som avgjør hva som skal være språk og hva som "kun" er dialekt, men derimot politiske, historiske og sosiale forhold. Dialekt brukes også om alt fra talemål på bittesmå steder, der forekomst av et enkelt ord kan være nok til at de lokale veit om du hører til i det eller det lokalsamfunnet, og på samme tid vil talemålet til en fra Nord-Norge som flytter sørover, oftest havne i den store og udifferensierte sekken som kalles nordnorsk. Det er ikke noe nytt i at det er forskjell på hvordan folk flest bruker språklige merkelapper og hvordan språkforskere bruker dem. At folk legger forskjellig innhold i begrepa rundt omkring i landet, er ikke noe forskere verken kan eller bør gjøre noe med. Men det vil ikke si at det er uinteressant hva forskjellige folk legger i disse begrepa.

Språkviterne, derimot, er nødt til å trekke opp linjene hver gang de skal skrive om ulike varieteter, og definere så nøye som mulig hva de legger i begrepa sine. Men er det nødvendig, eller er det faglig flisespikkeri? I artikkelsamlinga *'Austlandsmål i endring'* (1999) skriver Nina Berge Rudi om en undersøkelse hun har gjort om bruk av og holdninger til talemål i Hallingdal og Gudbrandsdalen i forbindelse med hovedfagsavhandlinga si. Hun sier at hun ikke drøfta eller definerte begrep som dialekt og bokmål med informantene på forhånd: «Etter mi meining har folk flest ei ganske grei oppfatning av kva desse omgrepa står for, i motsetnad til fagmiljøet, der definisjonane er mange og diskusjonane lange". Så kan en spørre seg om folk flest har klare oppfatninger av hva begrepa står for og om diskusjonene i fagmiljøa er unødvendige.

Først – veit folk hva de mener? Ja, det trur jeg, mer eller mindre, så lenge sammenhengen begrepa er brukt i, er klar. Berge Rudis undersøkelse tar utgangspunkt i bruk eller ikke bruk av dialekt, og da blir det dialekta som danner norm og utgangspunkt for evalueringene som informantene skal komme med. Det som blir oppfatta som avvik fra dialektnormen, blir da kalt bokmål. Og hvis de hadde blitt spurt om hva slags språktrekk i det lokale talemålet som oppfattes som bokmål, kunne sikkert de fleste peke på et eller annet språktrekk. Men hvis informantene hadde blitt spurt hva de fleste nyhetsopplesere snakker, ville svaret sikkert også bli bokmål, og dette talemålet ville skille seg vesentlig fra det som blir karakterisert som bokmål i undersøkelsen hennes. Dette utgjør ikke noe problem i undersøkelsen slik jeg ser det, og jeg deler hennes vurdering av at informantene hennes nok har "ei ganske grei oppfatning av kva desse omgrepa står for". Hvis de hadde fått spørsmål om språket til nyhetsoppleserne eller andre språkbrukere med mer eller mindre dialektpreg fra alle kanter av landet, ville også konteksten ha vært en annen. Problemet, slik jeg ser det, er når man skal sammenlikne bruk av begrepet bokmål i forskjellige undersøkelser og i forskjellige sammenhenger, sia det brukes vekselsvis i vid og snever betydning, og fordi det ofte ikke går helt klart fram hvordan det brukes.

Den snevreste definisjonen av bokmål er det talemålet som brukes i for eksempel nyhetsopplesning i NRK. I følge NRKs forskrifter skal man holde seg til læreboknormalen for enten bokmål eller nynorsk ved manuskriptbunden tale. Men det talemålet som brukes i nyhetene, er oftest langt snevrere normert enn det læreboknormalen gir rom for. Det er også snevrere enn det NRKs regelverk tillater. Det er ikke mange *a*-endinger å høre i verb og substantiv, til tross for at dette er former som er helt likestilt. Dette 'bokmålstalemålet' har altså mindre mangfold i bøyningsverket enn det bokmålet i ordboka har. Talemålet har også oftest østnorsk uttale og setningstone, rett og slett fordi de fleste medarbeiderne er østlendinger, trass i alle myter om sunnmørsdominansen i NRK.

Men bokmål brukes også om sørøstnorske talemålsformer som ikke er tillatt i skrift, og det brukes om regionale talemål som har mange trekk som skiller seg både fra skriftspråket bokmål og oslobasert talemål. Det er dette informantene til Nina Berge Rudi gjør. Hun beskriver det slik: "Dette såkalla "bokmålet" har regionale drag i seg, men regiontalemål er enno ikkje særleg granska, og eg nøyer meg også med å antyde at det finst." Dette talemålet avviker altså fra tradisjonelt mål på en del punkter, men det er ikke identisk med det som snakkes i Oslo. Bokmål blir altså brukt om endringer i lokale talemål i retning av mer oslobasert tale, sjøl om talemåla likevel har mange dialektale trekk og sjøl om flere av trekka som blir tatt inn i talemålet ikke har noen plass i skriftspråket bokmål, men derimot i sørøstnorske talemål.

Vigdis Thoengen drøfter også bruken av slike språklige "merkelapper" i artikkelen sin "Kvar går målet i Hallingdal?" (1999): "Folk vil utan tvil vera usamde om "kor mykje halling" ein må prate for å "prate halling"! "Bokmål" er òg ei passe upresis nemning – eit alternativ kunne vore "austlandsk bymål"; det er neppe betre – det er i

alle høve snakk om ein eller annan variant av det meir eller mindre skriftspråksnære talemålet ein finn i og omkring Oslo." Hun lar altså bokmål betegne talemål som avviker fra hallingmål i retning av både skriftspråksnært talemål og sørøstnorske dialektformer, som når f.eks. pronomenet *ho* blir erstatta med *hu*. En god grunn til å velge nemninga bokmål om dette talemålet, er antakelig fordi denne typen avvik fra dialekta kalles bokmål og oppfattes som bokmål av informantene hennes, sjøl om en del av disse språkdraga ikke har noen plass i det skriftlige bokmålet.

Som sagt trur jeg at bruken av et begrep som bokmål er relativt uproblematisk i undersøkelser som dem jeg har referert til ovafor, nettopp fordi rammene rundt undersøkelsene er ganske klare – de tar utgangspunkt i endringer i og avvik fra ei tradisjonell dialekt, og talemålstrekk som ikke kan defineres som dialekt, blir definert som bokmål. Men helt uproblematiske er slike språklige "merkelapper" likevel ikke. Det er ikke sikkert at de gamle dialektbrukerne i ei bygd er enige med de unge i hvor grensene skal gå for om man snakker dialekt eller ikke. Og vi kan forestille oss at en som har innflytterbakgrunn og forsøker etter beste evne å snakke den lokale dialekta, ikke vil "bestå prøven" blant eldre dialektbrukere. Det kan f.eks. dreie seg om en innflytter i Gudbrandsdalen som ikke har lært å bruke dativ på tradisjonelt vis. Antakelig vil grensene for hva som kan passere som dialekt, variere en god del fra person til person, avhengig av hvordan den enkelte snakker sjøl og hva slags motivasjon hun/han har for å bruke det lokale talemålet. Ei som ser på seg sjøl som dialektbruker, vil antakelig sette grensa for hva som er dialekt slik at hun sjøl havner innafor denne grensa. Hvor disse språklige grensene går for den enkelte og hva det er for slags språklig innhold som havner innafor eller utafor dem, er et særdeles interessant område å undersøke. Men enkelt er det ikke.

For de fleste språkbrukere vil jeg tru at det er sånn at enkelte språkformer får såkalt *'ikonisk'* funksjon (Preston 1996 og Pedersen 1994). Det vil si at enkelte språktrekk eller ord får så stor symbolsk verdi i talemålet at det blir et 'være eller ikke-være' for dialekta om de blir brukt. Enkelte språktrekk kan bli sett på som så sentrale i ei dialekt at folk som mangler dem, ikke blir sett på som dialektbrukere på lokalplanet, sjøl om andre dialekttrekk er på plass. Dialektformer av *'jeg'* og *'ikke'* kan være gode eksempler på ord som er nødt til å være til stede i talemålet for at det skal oppfattes som dialekt. Omvendt kan også bruk av ei form som *ikkje* være nok til at et talemål *ikke* blir oppfatta som bokmål i osloområdet, sjøl om det ellers er bokmålsnært, fordi denne forma har så stor markeringsverdi og er så typisk ikke-sørøstnorsk. Det er også gjerne slik at dialektformer som det er høy bevissthet om, er de aller første folk bytter ut når de legger om talemålet. Men det motsatte kan også skje, altså at de holder på slike svært markerte og synlige former, sjøl om de legger om mye ellers, fordi disse formene har så stor identifikasjonsverdi. I Astrid Jortveit Horns hovedfagsundersøkelse i Vennesla, var de fleste informantene svært positive til det lokale talemålet, og de var opptatt av å ikke legge om til kristiansandsmål. Det viste seg at informantene holdt svært godt på enkelte talemålstrekk, mens andre så ut til å være i endring. Det var de dialekttrekka de sjøl hadde nevnt og var bevisste på som holdt seg. Enkelte dialekttrekk de ikke hadde noen bevissthet om, hadde endra seg i retning av kristiansandsk. Det er også ofte slike ikoniske former folk plukker opp når de gjerne vil tilegne seg ei dialekt – former som er lette å legge merke til og som har stor markeringsverdi. Når disse ikoniske formene ikke er der, blir gjerne talemålet oppfatta som bokmål eller bymål, sjøl om andre dialektformer fremdeles forekommer, språkbrukeren har nemlig "svikta" på avgjørende punkter. Hvilke språktrekk som oppfattes på denne måten, varierer fra sted til sted, men jeg trur språkbrukere fra samme område i ganske stor grad er enige om hvilke trekk som er sentrale. En kjenning av meg er trønder, og *jeg* synes hun snakker utprega og gjennomført nordtrøndsk. Det synes ikke familien hennes, har hun fortalt meg. De har kommentert bl.a. at hun ikke bruker apokope i infinitiv lenger – hun sier *'å skrive'*, ikke *'å skriv'* – og da synes de at hun har svikta – hun snakker bymål.

Og så tilbake til bokmålet – hva det nå er og ikke er. Min konklusjon er at det er lite hensiktsmessig å bruke bokmål til å beskrive talemål, sia det er såpass liten enighet om hva det faktisk er. Kanskje er termen mindre stigmatiserende og mer nøytral enn andre språklige merkelapper brukt om sørøstnorske varieteter, men det blir veldig upresist når den brukes om alt fra opplesningsspråket i media, som ikke engang bruker variasjonsbredden innafor læreboknormalen, og til dialekter som avviker fra det tradisjonelle målet på enkelte punkter i retning av oslobasert talemål – noen ganger i former som faller sammen med skriftspråket og andre ganger i former fra bymålet i Oslo. Jeg vil påstå at mange som blir sett på som bokmålsbrukere av andre på hjemstedet, og kanskje også sjøl forsøker å være det, får høre at de har så fin og gjennomført dialekt når de kommer til Oslo…

Nå er det nok sånn at noen talemål er "mer bokmål" enn andre talemål – vi har noe vi kan kalle "absolutt bokmål", og det vil blant annet gjelde opplesningsspråket i media. De fleste vil nok være med på at det er bokmål, og ettersom vi legger til flere og flere språktrekk som ikke er med i dette talemålet, vil færre og færre mene at det dreier seg om bokmål, mens det fremdeles er noen som mener at det er dét det er. For de fleste er nok bokmål uløselig knytta til det østnorske – østnorsk uttale og tonefall – men som vi veit, fins det også bokmålsbrukere som har helt annen uttale og tonefall enn det østnorske, og som vi har sett, brukes bokmål også om dialektprega tale.

Hadde det vært enklere å hanskes med begrepsforvirringa hvis vi hadde en mal – ei norm – slik at det er enighet om hva vi snakker om? Hver gang talemålsforskere skal beskrive forskjellige talemål og dialekter, blir det helst slik at en beskriver det i forhold til noe og som avvikende i forhold til noe, og dette betegnes gjerne som standardspråk. Sjøl om et talt standardspråk offisielt sett ikke eksisterer i Norge – det er jo ikke sånn at elever skal lære en bestemt måte å snakke på i skolen – så eksisterer det jo et uoffisielt eller halvoffisielt talemål som har større prestisje enn de fleste andre talemål i landet. Ifølge John Ole Askedal (jf. uttalelse på siste årsmøte i Norsk språkråd) er standard bokmål *sosialt risikofritt*. Det er altså et talemål som er gangbart over hele landet og i de fleste sosiale situasjoner. Og når det kommer til stykket, er det nok enighet om hva som utgjør kjernen i dette talemålet, i hvert fall når det gjelder ordforråd og formvalg. Det er uttalen som utgjør problemet, og ikke minst hvor store avvik som kan forekomme før det ikke lenger er bokmål. Så spørsmålet er om ikke folk som jobber med språk burde sette seg ned og komme til en slags enighet – det er jo likevel sånn at vi er nødt til å referere til ei norm sjøl om vi ikke anerkjenner den. Det er et betent tema, men vi må forholde oss til det hele tida likevel. Jeg har hørt argumentet også innafor Språklig Samling; det er bedre å være med på å definere ei norm vi kan leve med, enn å sitte på sidelinja og se andre gjøre det.

Men nei. Jeg synes ikke det er noen løsning heller. Hvis vi setter oss ned og forhandler om ei offisiell talemålsnorm, er det nødt til å bli sånn at noe kommer innafor normen, mens noe faller utafor. Sjøl om vi offisielt får ei norm som er vid, og som har former fra en videre talemålsbakgrunn enn den vi møter i nyhetsopplesninga – la oss si vi får inn mye mer 'udanna østnorsk', så kan vi ikke få *det hele* med – alle dialektvarianter kan ikke få bli med. Og så fort vi offisielt har ei norm, så blir den noe folk kan rette seg etter hvis de ønsker det, og det som ikke er med i norma, det blir ukorrekt i sammenhenger der korrekthet teller – det blir som en lov folk kan appellere til. Og sjøl om språklig variasjon fremdeles lovprises, vil folk vite at det er noe som 'egentlig' er riktig når det kommer til stykket. Hvis vi ser på språknormering i et historisk perspektiv, er det også grunn for Landslaget for språklig samling til å nære en viss pessimisme på vegne av vide normaler: Det er ikke sikkert at former som kommer innafor en offisiell talemålsnorm blir godtatt som en del av norma og blir tatt i bruk. Og det hjelper lite med ei vid norm, hvis praksisen utvikler seg til å bli snever. Jeg kan heller ikke se at vi trenger noen norm for talemålet. Vi har allerede kommi langt her i landet når det gjelder å være tolerant overfor talemålsvariasjon, og forskjellene er ikke større enn at det burde kunne gå. Ei fastlagt talemålsnorm ville snevre inn den språklige toleransen vi har oppnådd og øke den språklige stigmatiseringa. Den ville dele folk inn i to grupper – de som fikser det og de som ikke klarer det eller ønsker å klare det. Det er nok rein utopi å forestille seg et språksamfunn der språkbruk i alle mulige variasjoner vil være uten sosiale konnotasjoner og fri for stigmatisering. Det ville vel være i strid med språkets, eller kanskje heller *språkbrukernes* natur. Man kommuniserer gjennom så mye mer enn det som blir sagt, og språkbrukeres ønske om å si noe om hvem de er gjennom hvordan de snakker og om å markere seg i forhold til andre gjennnom de forskjellige språklige signalene de gir, vil alltid være der.

Jeg trur derfor det er bedre å leve med en halvoffisiell og noe uavklart standard enn en offisiell og fastspikra standard. Sjøl om det er helt klart at mange retter seg etter denne halvoffisielle talemålsstandarden, bevisst eller ubevisst, og at mange også føler seg pressa til å legge om talemålet i denne retningen i mange situasjoner, har vi tross alt et talemålsklima her i landet som er langt mer tolerant overfor dialektbruk og språklig variasjon enn de fleste andre vestlige land, og det synes jeg vi skal forsøke å opprettholde. Jeg har heller ingen løsning på den varierende bruken av talemålstermer, annet enn at jeg fremdeles vil påstå at termen *bokmål* er mer forvirrende enn klargjørende, og at folk som jobber med å beskrive talemålsvarieteter, fortsatt må definere og flisespikke seg fram til hva de vil kalle forskjellige varianter. Folk flest vil sjølsagt fortsette å kalle forskjellige talemål akkurat det som passer dem. Dette er verken feil eller gærent, men derimot sånn det er nødt til å være når folk har forskjellig språklig bakgrunn og lever i forskjellige språklige virkeligheter. Utfordringa for sånne som meg ligger i å forsøke å finne ut av hva slags innhold folk legger i de forskjellige språklige 'boksene'. Det trur jeg ofte kan være vel så spennende som å undersøke sjølve språket!

Litteraturliste:

Berge Rudi, Nina: "Skilnader i bruken av den heimlege dialekta i Hallingdal og Gudbrandsdalen". I Kleiva, Turid, Ingeborg Donali, Trygve Nesset og Helen Øygarden (red.): *Austlandsmål i endring. Dialektar, nynorsk, og språkhaldningar på indre Austlandet.* Samlaget 1999.

Jortveit Horn; Astri: "Mi æ stolte a dialekten våres": I *Språklig samling*, nr. 2, 1995.

Pedersen, Inge Lise: "Linguistic Variation and Composite Life Modes". I Bengt Nordberg (red.): *The Sociolinguistics of Urbanization: The Case of the Nordic Countries.* De Gruyter, Berlin, New York, 1994.

Preston, Dennis: "Whaddayaknow?: the Modes of Folk Linguistic Awareness". I *Linguistic Awareness,* Vol. 5, No. 1, 1996.

Thoengen, Vigdis: "Kvar går målet i Hallingdal?" I Kleiva, Turid, Ingeborg Donali, Trygve Nesset og Helen Øygarden (red.): *Austlandsmål i endring. Dialektar, nynorsk, og språkhaldningar på indre Austlandet.* Samlaget 1999.

Helge Omdal (red.):

Språkbrukeren - Fri til å velge?

Artikler om homogen og heterogen språknorm. Kristiansand 1999

Frihet eller tvang i skriftspråket?

Valgfri betyr 'som en kan velge fritt mellom'. Om frihet er av det gode eller det vonde, er et vanskelig filosofisk spørsmål, men likevel et spørsmål de fleste umiddelbart vil besvare med ja, i hvert fall om det gjelder de valg som får kortsiktige konsekvenser for den enkelte og som ikke går direkte ut over andre. Det er derfor påfallende at man i Norge har lange diskusjoner om valgfriheten i bøying og rettskriving av ord, det vil si om folk sjøl skal få lov til å velge om de skal skrive f.eks. *Ho gjekk fyrst og henta kaffi* eller *Ho gjekk først og henta kaffe,* dersom de vil skrive innafor nynorsknormalen, eller *Ho gikk først og henta kaffe* eller *Hun gikk først og hentet kaffe* innafor bokmålsnormalen. En innsnevring av de normalene vi har, vil ikke innebære vesentlig frihetsberøvelse. Men temaet engasjerer mange, også norske språkforskere.

Av historiske grunner har norsk hatt flere endringer i rettskrivingsnormalen enn de fleste andre språk, og mange av dem har tidligere gått ut på å tillate flere varianter både i ortografi og morfologi. Følgelig er det ikke mange språk som har større valgfrihet enn norsk. Valgfrie former har vært utbredt i norsk rettskriving helt sia 1917. Hensikten har vært den samme som LSS fortsatt har som sitt langsiktige mål: å komme fram til en felles norsk skriftspråksstandard, altså et rent praktisk og teknisk siktemål. Men med den innsikt i språksosiologi og språkpsykologi en fikk fra 1970-åra av, ble valgfriheten annerledes motivert. Etter hvert ble den regna som nødvendig for at folk med forskjellig bakgrunn kunne skrive i samsvar med sin egen identitet, altså sitt egentlige morsmål. Et slikt psykologisk fundert mål er det vanskelig å påvise om en oppnår eller ikke. Endringa i synet på normeringsmåla har vært lite drøfta i Språkrådet. For norsk språknormering er det nødvendig at det blir klargjort hvilke av disse to måla som skal gjelde.

En premiss for psykologisk motivert språknormering må være at det er sterk sammenheng mellom et skriftlig tegn og det innholdet tegnet står for. Det kan vel være tvilsomt. Et artig eksempel på at unge skriftspråkbrukerne klart oppfatter det skillet, er at det nye slangordet for *dust* er blitt *furu,* særlig i tekstmeldinger. Det går seint å skrive slike meldinger fordi hver talltast på telefonen representerer 3-4 bokstaver som en kan velge ved å trykke forskjellig antall ganger på den samme tasten. Tast 2 dekker bokstavene *d-e-f*, tast 8 *t-u-v* og tast 7 *p-q-r-s*. For å skrive f.eks. *s*, må man derfor trykke fire ganger på 7-tallet. En avansert ordfunksjon i nye mobiltelefoner gjør at en bare trenger å trykke én gang på hver tast uansett hvilken av de 3-4 bokstavene en trenger. Telefonen sjøl kommer så opp med et ordforslag basert på mulige koplinger for de forskjellige tastenes alternativer. Det går da mye fortere å skrive, men funksjonen forutsetter at det ønska ordet ligger inne i ordboka, og det gjør ikke *dust*. Tallkombinasjonen 3-8-7-8 med bare ett trykk på hver tast, gir imidlertid alternativet *furu*, og derfor lar mange bare den ordformen stå som utskjellingsord. Det er også belagt i talespråk: *Er du helt furu, eller?* Et tydeligere bevis for at formen er underordna innholdet, skal en lete lenge etter, og når slike friheter forekommer uten at kommunikasjonen blir skadelidende, blir diskusjonen om valgfrihet i norsk språknormering ganske ubetydelig. Unge språkbrukere har et mye friere forhold til skriftspråk enn eldre generasjoner, eller som Vikør (1999:230) sier: Den nyeste generasjonen har et mer instrumentelt syn på språk enn vi eldre har hatt.

Det store engasjementet i debatten om språknormering viser likevel at mange er opptatt av de faktiske normalene; folk flest ønsker å skrive i samsvar med enten bokmålsnormalen, nynorsknormalen eller den private riksmålsnormalen.

Språkbrukeren - fri til å velge?

Helge Omdal har redigert ei interessant artikkelsamling om valgfriheten i det norske skriftspråket bygd på foredrag fra en konferanse om språknormering ved Høgskolen i Agder i november 1998. Temaet for konferansen var: *Språkbrukeren og valgfriheten: homogen eller heterogen norm?* Om det er en fordel eller ei ulempe for språkbrukerne med mange valgfrie former innafor en språknormal, er et pedagogisk spørsmål, og det er viktig for alle som arbeider med språkplanlegging og språkundervisning. Artikkelsamlinga belyser spørsmålet fra mange synsvinkler, noe er gjentaking av velkjent argumentasjon, men en god del nye momenter kommer til og gjør samlinga interessant og leseverdig.

Jeg stusser noe over betegnelsen *norm* slik den er brukt både i tittelen og i flere av artiklene. En norm forstår jeg mer som et ikke kodifisert regelsett utkrystallisert av språkbruken, mens en *språknormal* er nettopp et kodifisert normsett vedtatt av autoriserte personer, slik f.eks. læreboknormalen er. I lingvistikken ellers blir en språknormal ofte kalt *standard*, en term som er mer dekkende. Jeg

går ut fra at det er språknormalene og valgfriheten innafor dem som var til drøfting, ikke mer eller mindre faste normer som ligger til grunn for dem.

Språkbrukeren – fri til å velge? er ei aktuell bok, og det tjener konferansearrangørene og redaktøren til ære at de har satt i gang en prinsipiell diskusjon om språknormering. De fleste artiklene beskriver og drøfter valgfriheten i norsk skriftspråk, men noen handler om normeringsarbeid i de øvrige nordiske landa, og fra andre språk med flere skriftspråksstandarder i ett og samme samfunn. Flere av bidragsyterne har vært medlemmer i Norsk språkråd, noen er der fortsatt, og samlinga er et nyttig grunnlagsmateriale for arbeidet i Språkrådet, som ikke sjøl har anledning til å utføre språkvitenskapelig forskning. Særlig er det viktig at norsk normeringsarbeid ikke skjer i et lokalt vakuum; da blir det for lett å hevde at norsk er et språk med helt spesielle problemer som må være normert på en annen måte enn alle andre språk. Det er derfor et stort pluss at det presenteres erfaringer fra andre land der språksituasjonen gir normeringsproblemer som har likheter med den norske.

Artikkelsamlinga er dessverre ikke redigert ut fra noe tematisk prinsipp, artiklene er ordna alfabetisk etter forfatternavn. Det gjør det vanskelig å se helheten i boka og i ei handvending å orientere seg om spesielle emner, slik man vanligvis kan i ei artikkelsamling. I form er boka som en vanlig konferanserapport, der en må lese de enkelte artiklene for å finne fram til hvilke temaer som er behandla. I det minste hadde et stikkordregister gitt god hjelp. Noen artikler er typiske oversiktsartikler som gir generelle orienteringer (Askedal, Bull, Heller, Hultman, Jacobsen, Kristiansen, Kristinsson, Omdal, Sandøy og Vikør), andre tar for seg konkrete problemer eller spesialemner. Av disse er noen mest saksorienteringer (Laurén og Lockertsen), andre empiriske studier (Akselberg, Berg, Johansen, Roksvold). Jeg vil her kommentere mest stoff som har spesiell interesse for samnorsktanken. Særlig er spørsmål som har med motivasjon å gjøre, interessante. Arbeidet i Språkrådet har de senere åra vært prega av sterk normeringslyst. Mange former som er felles for bokmål og nynorsk er blitt fjerna, samtidig som særformer har blitt eneformer. Det normeringsarbeidet som har vært gjort, har altså ikke vært til fordel for samlingstanken, sjøl om det blir sagt at pedagogiske hensyn veier tyngst i normeringsdebatten. Flere av artiklene gir interessante momenter som kan underbygge kritisk holdning til denne utviklinga.

Christer Laurén diskuterer forholdet mellom individualisert språk og standardspråk relatert til maktaspektet, noe han tydeliggjør ved å sammenlikne språksituasjonen i tre smådaler i Sør-Tyrol med situasjonen i Kina. Sjøl om folk i de tre dalene i Sør-Tirol har ladinsk som et felles muntlig språk, har de ikke noe sterkt behov for et standardisert skriftspråk. En motsatt situasjon er det i Kina, som til tross for mange og svært forskjellige språkvarieteter likevel svært tidlig fikk utvikla et felles skriftspråk. Laurén mener at standardiserte fellesspråk er noe makthavere, og ikke folk flest, trenger. Det har ikke vært politisk interessant å opprette en «ladinerstat», mens det i Kina har vært viktig for makthaverne at kineserne opplevde seg som en felles nasjon. Standardiserte skriftspråk er først og fremst instrument for å nå strategiske politiske mål. I alminnelighet godtar vi språklig variasjon, og ladinerne viser at en språkkultur kan klare seg uten skriftspråk til og med i et moderne samfunn. Laurén viser dermed at den psykologiske begrunnelsen for språknormering er tvilsom.

En helt annen innstilling eksponerer **John Ole Askedal,** som redegjør for prinsippene for normeringa av norsk riksmål i den målpolitiske organisasjonen Det Norske Akademi for Sprog og Litteratur. Han mener at et slikt privat og sjølfornyende organ er best skikket til å normere norsk språk, men samtidig sier han at medlemmene der nyter «almen» anseelse som fremragende brukere av norsk språk. For at den argumentasjonen skal gå opp, krever det en ganske spesiell tolkning av adjektivet *allmenn*. I Akademiets statutter for normering, som han refererer, forekommer en lang rekke vurderende utsagn som *velpleiet, skikket, beste;* vurderinger som vel ligger til grunn forAkademiets normering. Et viktig mål for Akademiet er å motarbeide enhver «kunstig eller tvungen tilnærmelse mellom de to målformer i landet», uten at det defineres hva som er kunstig og hva som er naturlig. Til tross for innsikt om at språkbruken forandrer seg, er det et uttalt mål at riksmålet skal være mest mulig stabilt. I Askedals gjennomgang av normeringsprinsippene i Vikør og Omdals bok *Språknormer i Norge* (1996) har han få faglige argumenter for riksmålsstandardiseringen, men språkpolitisk agitasjon for mangler ved den offisielle normeringen og fortrinn ved Akademiets. Riksmålet skal blant annet fremme nyanserikdom ved at det postuleres betydningsforskjeller mellom hjemlige norske og opprinnelig danske ordformer. Et eksempel på leksikalsk entydighet er at *kaldblodig* skal brukes om hester og *koldblodig* om mennnesker. En slik distinksjon kan mange oppfatte som «kunstig normering», men skillet føles vel naturlig for Akademiets medlemmer. De premissene som ligger til grunn for riksmålet, er at stabilitet i seg sjøl er et gode, og at *entydighet* og *presisjon* samt *språklig stringens, rikdom, transparens* og *produktivitet* er enkle, målbare størrelser. Samnorsk er følgelig i seg sjøl et onde for norske språkbrukere. Derimot fins et «kultursprog» som er etablert en gang for alle, og Akademiet har tatt på seg å pleie og bevare det. Askedal drøfter ikke det som var konferansens hovedspørsmål, men presenterer en bestemt standard som han argumenterer for.

Av de utenlandske innslagene går det fram at det er for-

skjellige erfaringer med normering som gir nyttige momenter til den norske debatten. Svensken **Tor G. Hultman** ser normeringsproblematikken i et diakront perspektiv og viser hvordan språkutvikling og språknormering ikke alltid holder følge. Årsaken til det går han ikke nærmere inn på, men det kan være et argument at det heller ikke i Sverige er politisk og maktmessig behov for å etablere en fast og enhetlig språknormal. Hans konklusjon er at det er språkbruken som vinner på sikt i de fleste tilfellene. All argumentasjon for normering faller sjølsagt i et slikt perspektiv.

Det er morsomt for en nordmann å lese **Henrik Galberg Jacobsen**s beskrivelse av normering i dansk. Uten ideologiske eller politiske undertoner beskriver han hvordan forskjellige former kan fungere greit side om side, de kan være *isonorme*. En slik gjensidig respekt for andres forsøk på å transkribere tale til et tegnsystem, virker befriende. Galberg Jacobsen viser at dansk har en lang rekke dobbeltformer, dvs. ord som skrives og uttales tilnærmet likt (heterografe og homonyme former av språktegn, som forfatteren skriver) og som har samme referanse. De må ha samme grunnbetydning, men kan ha forskjellig bibetydning, som *avocado* og *avokado*. Den første forma vekker assosiasjoner om noe eksotisk, mens den andre virker mer hjemlig, etter hans mening. Kravet om lydlikhet gjelder ikke bøyningsendelser. Dobbeltformene skal regnes som likeverdige, men det betyr ikke at de er like anvendelige i enhver situasjon, da de har forskjellige konnotasjoner. Antall dobbeltformer har økt betraktelig i dansk, i dag har ca. 8 % av oppslagsorda i Retskrivningsordbogen dobbeltformer. Stadig flere dansker opplever det som et gode, men det har likevel kommet en del innsigelser fra politisk hold mot dobbeltformene. Reduksjonen skjer blant de ortografiske dobbeltformene, *«mens det næppe ville gå an at pille ved de heterofone* (dvs. forskjelliglydende) *dobbeltformer, fordi det jo samtidig ville være en indskrænkning i den variation der er til stede i den faktiske mundtlige sprogbrug»* (s. 118). Artikkelen slutter med et forslag om at fagfolk skal kunne bryte normen i Retskrivningsordbogen i faglige tekster fordi de er fagfolk. En offentlig tilsatt lege skal kunne skrive *asthma* i en medisinsk journal, mens han må skrive *astma* i et brev til en pasient. Men Galberg Jacobsen begrunner ikke hvorfor slik frihet skal forbeholdes fagfolk.

De norske oversiktsartiklene er mer programmatiske. **Tove Bull** var tydeligvis bedt om å forsvare valgfriheten i de norske språknormalene, men avslører at hun er mer opptatt av at debattantene slutter å blande fag og politikk. Vi må tillate oss å se på normeringsarbeidet med andre øyne i dag enn da vi var opptatt av å bygge den nye norske staten, hevder hun. Det er en betimelig oppfordring.

Lars S. Vikør følger opp og svarer på flere av de spørsmålene Tove Bull presenterer. Han framhever at det er verdisynet til dem som står for normeringa, som avgjør hva som er språkpolitisk rett. Mye språkideologi er i debatten tildekka som pedagogiske problemstillinger, men det uomtvistelig pedagogiske problemet at strikt normering kan gi for dyp kløft mellom skolenormene og normene ellers i samfunnet, blir oversett. Det er tankevekkende at en språkideolog som Vikør i denne artikkelen framhever det man kan kalle et funksjonalistisk språksyn, det som i 70-åra nedvurderende ble kalt et språkteknokratisk syn. All romantikk er borte fra argumentasjonen, tilbake står bare enkel funksjon. Det ideologiske må vike for det instrumentelle. Sammenholdt med motivasjonsbeskrivelsen til Christer Laurén, kan man lett trekke den slutning at talemålsnærhet bør vike på bekostning av funksjonalitet. Videreføringa av en slik tanke kan være at vi bør ha ett norsk skriftspråk der det er store variasjonsmuligheter innafor normen, fordi det er mest funksjonelt for et lite språksamfunn.

Jeg er enig med Kurt Braunmüller, som i sin anmeldelse av boka i *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* (nr. 1-2001) mener at de empiriske undersøkelsene som er presentert i artikkelsamlingen, er de mest interessante. De fleste oversiktsartiklene etterlyser jo også nettopp mer empiri; vi vet for lite om det som diskuteres, og derfor kommer diskusjonen dårlig videre. **Helge Omdal** viser i sin studie at verken lærere eller elever kjenner normen godt nok. Han lanserer en modell han kaller implementeringskjeden, der han peker på svakheter både hos normeringsinstansen, som er for detaljorientert, og hos skolen, som skal sørge for at de vedtatte normalene blir godtatt av språkbrukerne.

Roger Lockertsen stiller opp en nyttig oversikt over alle de valgmulighetene som fins innafor nynorsknormalen. Den viser at systemet er svært omfattende, noe som blant annet skyldes at normeringa har skjedd etter to motstridende prinsipp, det ortofone og det etymologiske. Og da trenger heller ikke valgfriheten være noe problem. Først når språkbrukerne har god oversikt over valgmulighetene, kan de velge systematisk eller bevisst. De normene valgene skjer etter, kan være det som er nærmest egen dialekt, eventuelt nærmest bokmål, det som er innafor læreboknormalen eller nærmest tradisjonell nynorsk. Det legges ikke nok vekt på kunnskap om systemet i opplæringa, og det er heller ikke gode nok læremidler.

Så vidt jeg vet, er det lite dokumentasjon på at valgfrihet er et pedagogisk gode, tvert imot er det mye som peker i retning av det motsatte. Et viktig grunnlag for å vurdere om normeringa virker, er å undersøke hva som faktisk blir brukt. Dette gjør **Celia M. Berg** i ei hovedoppgave om hvordan skoleelever utnytter valgfriheten i skolestilene sine. Hun viser at nynorskelevene har bedre kjennskap til normen enn bokmålselevene, men at svært få elever er kjent med de valgmulighetene de har innafor begge skriftnormalene. Det kan tyde på at lærerne og skolesystemet ikke er nok opptatt av å øve opp elevene til

å finne ei personlig språkform innafor rettskrivinga. I ei hovedoppgave er det begrensa hvor stort materiale en kan ha, og dermed også hvor sikre konklusjoner en kan trekke, og studien burde følges opp med grundigere undersøkelser, da den er en av de få undersøkelsene som er gjort av konsekvensene av norsk språknormering.

Roy Johansens studie kan ses som en videreføring av Bergs funn. Han viser at elevene i tillegg til manglende kjennskap til de valgfrie formene har negativ holdning til såkalte radikale former. Det gjelder både egen bruk og ikke minst personer som bruker slike former. Han mener at dialektnære, radikale former blir nedvurdert av lærerne, slik de blir generelt i samfunnet, og at skolen ikke legger nok vekt på å gi elevene et positivt forhold til eget talemål og egen bakgrunn. **Gunnstein Akselberg** har gjort en undersøkelse av elevers og læreres holdninger til valgfriheten i nynorsk, som viser at de ikke alltid er i samsvar med ideologien i offisiell språknormering. Holdningsanalyser er metodisk svært vanskelige, men det er klart for alle som kjenner skolenorsken, at få utnytter systemet med valgfrihet fullt ut. Det kan synes som om samfunnets normer også overstyrer skolens egne holdninger til språknormene.

Thore Roksvolds undersøkelse av holdninger til trang eller vid norm i avisspråk viser at erfarne journalister er mest autoritetstro. Denne holdninga kan henge sammen med det Christer Laurén peker på, nemlig at makt er viktig motivasjon for språknormering. Det er klart at en aviseier, og etter hvert journalister som har arbeidet lenge i ei avis og identifiserer seg med dens ve og vel, ser det som viktig å opptre med ett ansikt utad, eller kanskje rettere: snakke med en stemme. For lesere er slik samstemthet mindre viktig.

Helge Sandøy er kjent i norsk normeringspolitikk som talsmann for en vid normal der flest mulig skal kjenne seg igjen, og følgelig språkpsykologisk eller ideologisk motivert normering. Sia Språkrådet mangler et uttalt og konkret mål for normeringsarbeidet etter at samnorsktanken falt bort, er det mye inkonsekvens i vedtaka. Han har formulert et sett retningslinjer for normering av nynorsk som han demonstrerer bruken av ved noen kjente normeringsproblemer. Systematisk bruk av retningslinjene viser tydelig hvor inkonsekvent Språkrådet har vært i disse spørsmåla, enda rådet sjøl har vedtatt retningslinjene. Men å handheve et så komplisert regelsett på noe som er så mangedimensjonalt som et naturlig språk, vil uansett ikke kunne bli konsekvent, særlig ettersom de forskjellige reglene ikke er rangert innbyrdes. Systematisk bruk av faste regler gir et skinn av saklighet, men under all normering lurer en ideologi. Å finne uavhengige kriterier er sannsynligvis umulig, og derfor vil Språkrådet stadig komme til å fravike sine egne prinsipper.

Sandøy dokumenterer skriftspråkstradisjonen stort sett ved hjelp av Nynorsk frekvensordbok fra 1989, som er utarbeidet på grunnlag av 80 % avis- og tidsskriftartikler og 20 % moderne romaner. Som Roksvolds peker på, er det redaksjonene og aviseierne som bestemmer formvalget i avisene, og han har dermed et metodisk problem. Det trengs mer gransking av hva som er den egentlige skriftspråkstradisjonen i norsk; det gjelder både bokmål og nynorsk. Sjøl om vi i dag vet mer om den faktiske språkbruken enn tidligere, da vi nå kan søke i elektroniske tekster, fins det ennå ingen norske korpus som er gode nok. Det blir en viss sirkularitet i argumentasjonen når det utarbeides en normal som bygger på tekster der en følger den tidligere normalen. Sandøys artikkel viser hvor vanskelig det er å være konsekvent og objektiv samtidig som en skal forfølge ideologiske mål, særlig når regelsettet er så mangfoldig som det er i norsk språknormering. Løsningen når prinsippene er for mange og motstridende, blir å tillate sidestilte former.

Å utvikle språklig toleranse hos språkbrukerne ser Helge Sandøy som det viktigste målet i språkpolitikken. Det har ikke alltid vært noe klart mål hos de norske språkrøkterne, og det er derfor å håpe at hans synspunkt vinner terreng. Høgnorskringen og liknende organisasjoner tyder imidlertid på det motsatte. Det kan også reises tvil om det er mulig å normere seg fram til toleranse.

Hvis en skal ta stilling til om et normeringsforslag er bra eller ikke, må det være klart ut fra hvilke ideer og forestillinger normeringa skal skje, og hvilke mål som er satt opp for den. Så kan man vurdere normeringa som hensiktsmessig ut fra målet/ideologien, og i neste omgang kan en vurdere om en er enig i de måla som er satt opp. Det er altså forskjellige forhold som skjuler seg i uttrykk som «heldig/uheldig», «god/dårlig» normering osv.; karakteristikker som brukes ganske ofte i de forskjellige artiklene. Slike vurderende utsagn må alltid klarlegges ut fra visse mål dersom man skal argumentere faglig.

Spørsmålet om det bør være stor eller liten valgfrihet innafor en rettskrivingsnormal, er ikke blitt mindre aktuelt etter at denne artikkelsamlingen kom ut; mye av arbeidet i Norsk språkråd har i de senere åra dreid seg om nettopp dette, ikke minst det såkalte «oppryddingsvedtaket» fra 2000, som fortsatt ikke er godkjent av Kulturdepartementet. Hensikten med det var nettopp å redusere valgfriheten, primært av pedagogiske grunner. Før man vedtar noe slikt, bør man da helst vite om valgfrihet er en hemsko for dem som skal skrive.

Ruth Vatvedt Fjeld

Lover for LSS

Vedtatt på landsmøtet 10. oktober 1976 med endringar av 23.10.1983 og 1.11.1987.

§ 1. Formålet til Landslaget for språklig samling (LSS) går fram av det prinsipprogrammet som er lovlig vedtatt i organisasjonen. LSS er partipolitisk uavhengig.

§ 2. Dei som deler det synet på språksaka som LSS hevdar gjennom prinsipprogrammet sitt og som betaler medlemskontingent, kan bli medlemmer, direkte eller gjennom lokallag.

§ 3. LSS gir ut bladet Språklig Samling. Bladet kjem normalt ut fire gonger for året. Landsmøtet eller landsstyret fastset abonnementsprisen på bladet. Redaktøren er ansvarlig overfor landsmøtet.

§ 4. Landsmøtet er øvste organet i organisasjonen. Normalt skal det vere landsmøte kvart anna år, men sentralstyret kan kalle inn til landsmøte oftare. Dersom minst 50 medlemmer krev det, skal det haldast ekstraordinært landsmøte. Alle som har vori medlem i organisasjonen i minst 3 månader og som har betalt kontingent, kan delta på landsmøtet.

§ 5. A. Landsmøtet vel ti medlemmer med varafolk som saman med sentralstyret dannar landsstyret. I ein landsmøteperiode er landsstyret øvste organ i organisasjonen.

B. Landsmøtet vel eit sentralstyre med slike medlemmer: Leiar, nestleiar, sekretær, kasserar og tre styremedlemmer. Til sentralstyret skal det veljast tre varamedlemmer.

C. Landsmøtet vel redaktør for bladet Språklig Samling. Redaktøren må veljast blant medlemmene eller varamedlemmene i sentralstyret eller landsstyret. Redaktøren har alltid møterett i sentralstyret.

D. Landsmøtet vel valnemnd med 3 medlemmer.

E. Landsmøtet vel representantane til LSS i Norsk språkråd.

F. Landsmøtet fastset prinsipprogram til organisasjonen. Endringsframlegg til prinsipprogrammet kan vedtakast med simpelt fleirtal, men må først vere lagt fram til drøfting i bladet.

G. Landsmøtet fastset medlemskontingenten.

§ 6. Landsstyret er vedtaksført når minst åtte medlemmer er til stades, sentralstyret når minst fire medlemmer er til stades.

Sentralstyret er ansvarlig for at referat frå møta i landsstyret blir sende til medlemmene og varamedlemmene i sentralstyret og landsstyret.

Merknader til referatet må sendast til leiaren innan neste styremøte, elles er referatet godkjent.

§ 7. Framlegg til endringar i lovene krev 2/3 fleirtal på landsmøtet for å bli vedtatt.

Framlegg om oppløysing av organisasjonen må ha 2/3 fleirtal på to etterfølgjande ordinære landsmøte for å bli vedtatt. I begge høve skal framlegga først vere lagde fram til drøfting i bladet.

Prinsipprogram for LSS

Vedtatt på landsmøtet 17. oktober 1993

Allment verdigrunnlag

Landslaget for språklig samling ser språkpolitikken først og fremst i sammenheng med arbeidet for ei demokratisk samfunnsutvikling. Vi vil arbeide for en språksituasjon som gjør det lettest mulig for folk å realisere seg sjøl og å delta i samfunnslivet.

Skriftspråket

• LSS vil arbeide for ei gjensidig tilnærming mellom bokmål og nynorsk med sikte på et framtidig fellesnorsk skriftspråk, som alle norsktalende kan kjenne seg hjemme i. Dette samnorske skriftspråket bør avspeile flertallets talemål og dermed støtte opp om det, samtidig som det fører videre den fellesarven som ligger i bokmåls- og nynorsktradisjonene.

• LSS vil arbeide for de formene i bokmål og nynorsk som ligger nærmest opp til de mest utbredte formene i norsk talemål. Ikke minst vil vi støtte de radikale bokmålsformene, som er de mest undertrykte skriftformene i det norske samfunnet i dag.

• LSS går inn for full likestilling mellom bokmål og nynorsk som et steg på veien fram mot språklig samling.

• LSS mener at det fortsatt skal være Staten som skal fastsette de offisielle skriftnormalene og at denne fastsettinga bare skal omfatte rettskriving og bøying, ikke ordvalg og syntaks.

Talemålet

LSS mener at alle norske talemål er like gode og vil arbeide for at de skal kunne brukes fritt i alle sammenhenger. Derfor er vi imot organisert talemålsnormering.

Inger Jahr
Gimlekollen 1
4633 KRISTIANSAND

C BLAD

Returadresse:
SPRÅKLIG SAMLING
Postboks 636 Sentrum, 0106 OSLO

Innhold

Redaksjonelt *2*
Elin Broberg: Kan e kjøre me DU? *3*
Ellen Skolseg: Problemer med å bruke bokmål som navn på talemål *7*
Ruth Vatvedt Fjeld: Melding av Helge Omdal (red.):
Språkbrukeren – Fri til å velge? *11*
Lover for LSS *15*
Prinsipprogram for LSS *15*

INNKALLING til Landsmøte i Landslaget for språklig samling

søndag 25. november kl. 10.30 i Henrik Wergelands hus på Blindern

Se etter oppslag på døra hvilket rom vi skal være i! Vi serverer kaffe/te og kjeks.

Saker:

1. Konstituering, valg av ordstyrer og referent
2. Toårsmelding
3. Regnskap
4. Medlemspenger og bladpenger
5. Valg
6. Drøfting av eventuelle innkomne forslag
7. Arbeidet framover

Se ellers spesielt § 4 og 5 i lovene, som er trykt på forrige side, sammen med prinsipprogrammet.

Velkommen!

Hegland Trykkeri A.s - Flekkefjord